

Modeli odgovora na odgojno-obrazovne potrebe djece
izložene riziku socijalne isključenosti u ustanovama RIPOO
Models of Response to Educational Needs of Children
at Risk of Social Exclusion in ECEC Institutions

Hrvatski kao drugi jezik – prilike i izazovi u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

prof. dr. sc. Lidija Cvikić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

lidija.cvikic@ufzg.hr

Međužupanijski stručni skup

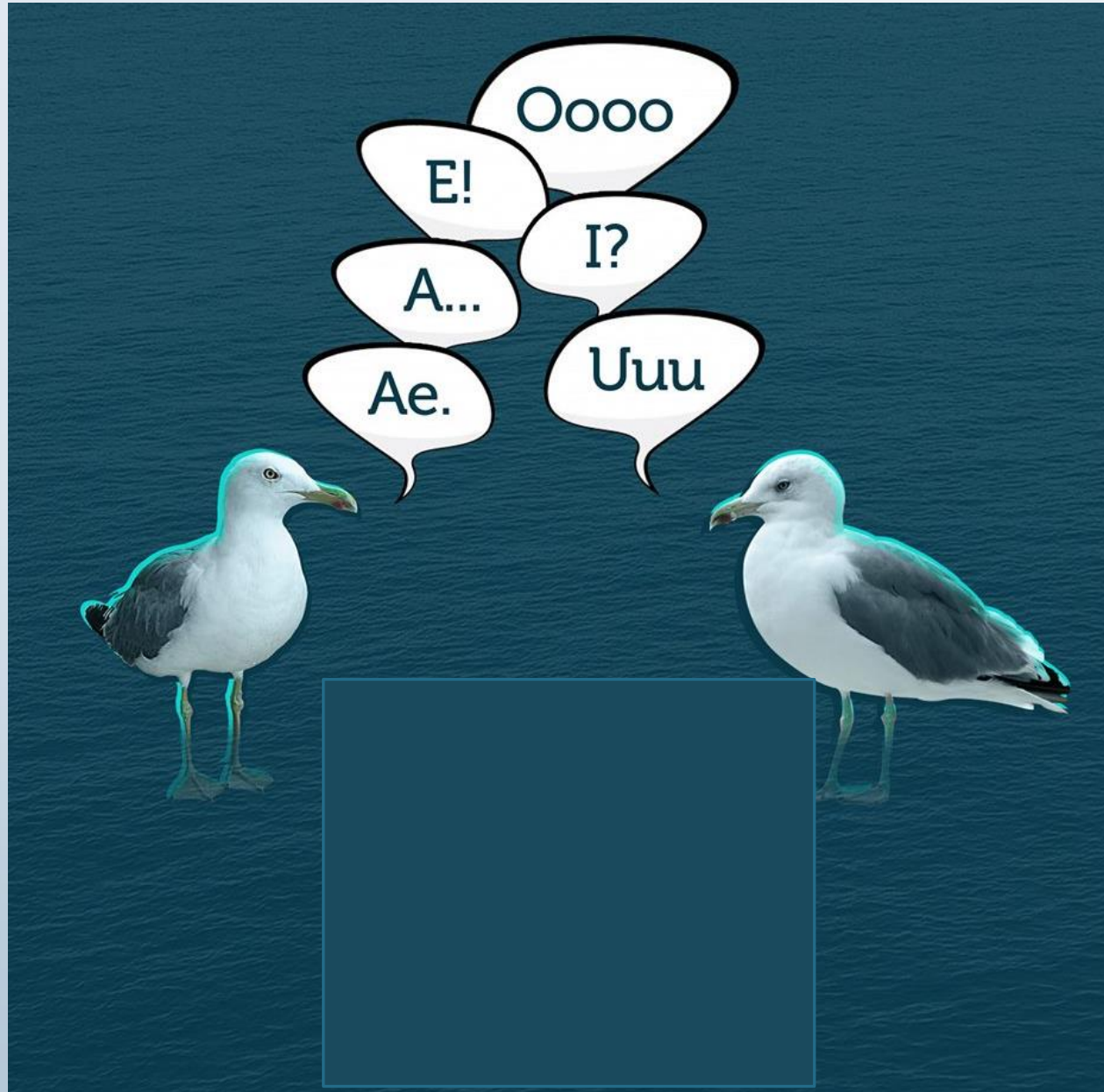
Uloga odgojitelja u prevenciji rizika socijalne isključenosti djece

Osijek, 20. svibnja 2022.

Tijek izlaganja

- Zašto ova tema?
 - Jezični aspekt RPOO-a
 - Jezična raznolikost i hrvatski kao drugi jezik
- Višejezičnost kao pristup jezičnoj sastavnici obrazovanja
- Prilike i izazovi ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja u radu s inojezičnim govornicima hrvatskoga
- Izvori za pripremu u radu

Jezik i komunikacija

Izvor: nepoznat

Jezik i komunikacija

Izvor: nepoznat

Uloga jezika u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

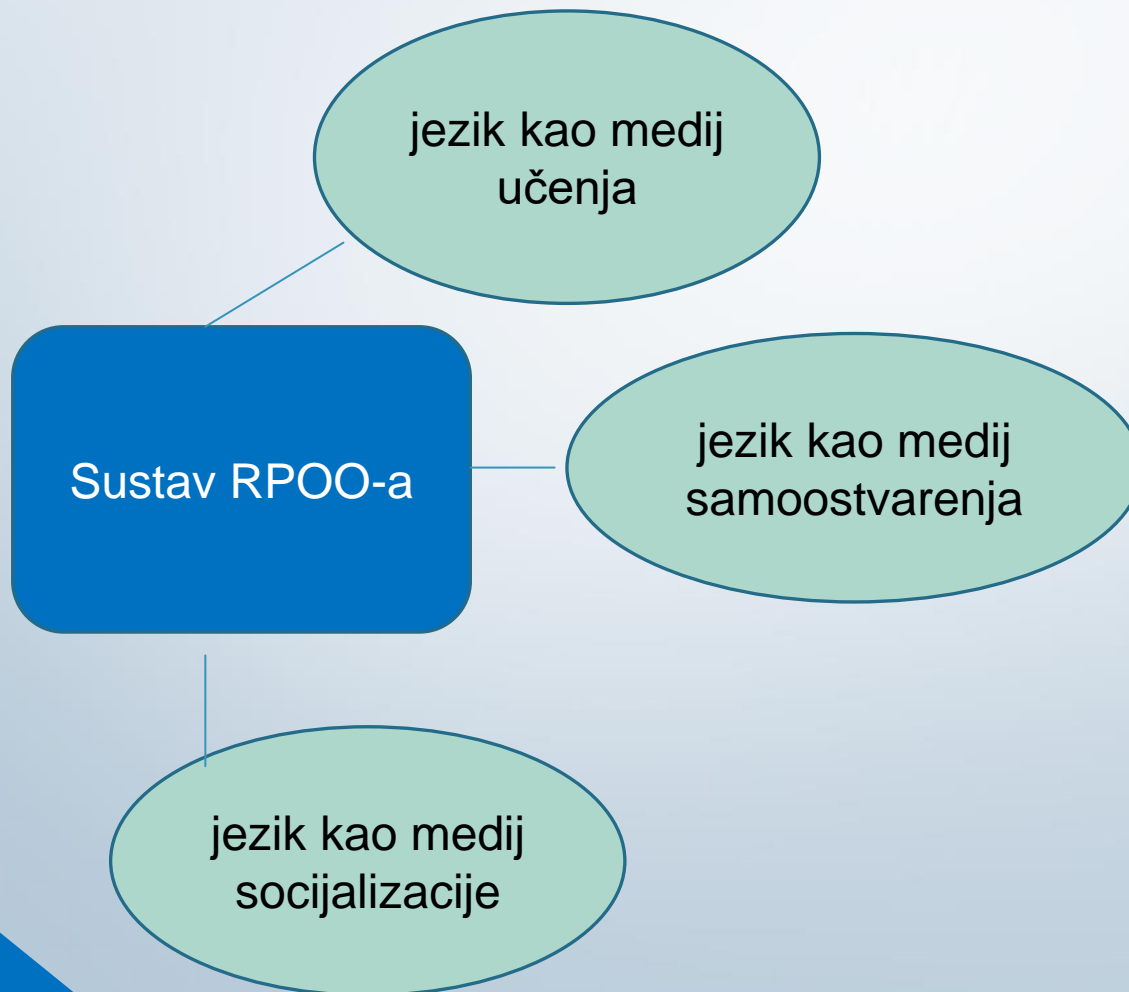
dijete

ustanova

okolina

Uloga jezika u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

dijete

Uloga jezika u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

dijete

ustanova

jezik kao medij
učenja

jezik kao medij
komunikacije s
djetetom

Sustav RPOO-a

jezik kao medij
samoostvarenja

jezik kao medij
profesionalnoga
djelovanja i razvoja
odgojitelja

jezik kao medij
socijalizacije

jezik kao medij
administrativnog
funkcioniranja

Uloga jezika u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

dijete

ustanova

okolina

jezik kao medij
učenja

jezik kao medij
suradnje s
roditeljima /
obitelji

jezik kao medij
komunikacije s
djetetom

Sustav RPOO-a

jezik kao medij
samoostvarenja

jezik kao medij
profesionalnoga
djelovanja i razvoja
odgojitelja

jezik kao medij
socijalizacije

jezik kao medij
administrativnog
funkcioniranja

jezik kao medij
suradnje sa
zajednicom

-
- Tko su (su)dionici tih uloga?
 - Komuniciraju li na jednome ili na više jezika?
 - Na kojem jeziku/jezicima?

Tko su (su)dionici tih uloga?

dijete ↔ druga djeca
dijete ↔ odgojitelj
dijete ↔ stručni suradnici

odgojitelj ↔ dijete /djeca
odgojitelj ↔ odgojitelj
odgojitelj ↔ stručni suradnici
odgojitelj ↔ ravnatelj
odgojitelj ↔ savjetnik
odgojitelj ↔ ostali djelatnici

odgojitelj ↔ roditelj
odgojitelj ↔ zajednica
stručni suradnici ↔ roditelj
ravnatelj ↔ roditelj
ravnatelj ↔ zajednica

Tko su (su)dionici tih uloga? Na kojem jeziku komuniciraju?

dijete ↔ druga djeca
dijete ↔ odgojitelj
dijete ↔ stručni suradnici

hrvatski jezik

ini jezik/jezici

odgojitelj ↔ dijete /djeca
odgojitelj ↔ odgojitelj
odgojitelj ↔ stručni suradnici
odgojitelj ↔ ravnatelj
odgojitelj ↔ savjetnik
odgojitelj ↔ ostali djelatnici

hrvatski jezik

ini jezik/jezici

odgojitelj ↔ roditelj
odgojitelj ↔ zajednica
stručni suradnici ↔ roditelj
ravnatelj ↔ roditelj
ravnatelj ↔ zajednica

hrvatski jezik

ini jezik/jezici

Pojmovi

- ini jezik – svaki jezik koji nije materinski
 - strani jezik – jezik koji smo učili u školi
 - drugi jezik – jezik koji se govori u zajednici
- hrvatski kao drugi, strani i nasljedni jezik → ini jezik (J2)
- inojezični govornici u RH - svi govornici hrvatskoga jezika kojima on nije materinski, prvi ili glavni komunikacijski jezik
 - useljenici u Hrvatsku kojima je materinski jezik neki drugi jezik, koji su hrvatskim ovladali na različite načine i u različitim stupnjevima
 - pripadnici nacionalnih manjina kojima je manjinski jezik materinski
 - nasljedni govornici hrvatskoga jezika – potomci hrvatskih iseljenika
- govornik jezika određuje koji mu je jezik materinski
- fluidne granice usvajanja i učenja, drugoga i stranoga jezika → ini jezik

Jezična raznolikost

(jezici koji nisu južnoslavenski)

Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija

Materinski jezik	Broj stanovnika
mađarski	7803
slovački	2974
romski	2438
albanski	1676
rusinski	1223
ukrajinski	548
rumunjski	443
talijanski	416
češki	322

2,2 %

Izvor: podatci DZS-a, prema Popisu stanovništva 2011.

Useljenici u Hrvatsku

<i>Godina</i>	<i>2008.</i>	<i>2009.</i>	<i>2010.</i>	<i>2011.</i>	<i>2012.</i>	<i>2013.</i>	<i>2016.</i>	<i>2020</i>
Privremeni boravak	17.116	18.673	17.239	16.054	17.291	13.935		13500
Stalni boravak	31.394	30.552	30.349	30.572	14.634	15.076		7200 (EU)
Tražitelji azila	126	120	259	686	nema podataka	nema podataka	586	1000

- 2013. među tražiteljima azila bilo je 50 djece bez pratnje
- 2021. među tražiteljima azila bilo je 1300 maloljetnika bez pratnje, od toga 130 od 0 do 13 godina

Jezični profil djece u sustavu RPOO-a

- jednome dijelu djece hrvatski je ini jezik
 - pripadnici nacionalnih manjina koji ne pohađaju sustav RPOO-a na manjinskome jeziku
 - useljenici u Hrvatsku
- dio je te djece dvojezičan/višejezičan
- dio djece vlada samo svojim materinskim jezikom
 - uloga vrtića: omogućiti djeci da postanu višejezična

Uloga jezika u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

dijete

uloga vrtića: omogućiti djeci da postanu višejezična

Zašto?

Kako?

Jezik kao medij samoostvarenja

- Način na koji djeca misle i osjećaju o sebi nije urođen ili naslijeđen, nego je naučen (Siraj-Blatchford 2001)
- Identitet je subjektivan dojam sebe, to su osobine sebe koje mi smatramo važnima u usporedbi s drugima (Edwards 2009)
- Identitet se razvija – jedan identitet ili više identiteta?
- Identitet(e) oblikujemo i iskazujemo jezikom
 - o sebi razmišljamo na konkretnom jeziku
- Jezik je temeljna sastavnica identiteta

Jezik kao medij samoostvarenja

- osoba se može dobro izraziti samo u onome jeziku kojim najbolje vlada, koji osjeća kao "svoj"
- važnost (nužnost) njegovanja i osnaživanja materinskoga jezika
- pružiti djeci mogućnost da iskažu sebe na jeziku na kojem to najbolje mogu
- samopouzdanje djeteta ovisi o tome osjeća li dijete da ga ostali vide kao sposobnoga i vrijednoga
- još je 70.-ih godina dokazana veza između samopouzdanja i akademskoga postignuća (npr. Purkey 1970) → važnost za kasnije razine obrazovanja

Primjer 1

- Istraživanje romske populacije govornika albanskoga jezika iz Rijeke (Cvikić i Bošnjak 2009)
- **Uporaba jezika i stav prema jeziku**
- Učenici smatraju da najčešće govore obiteljskim jezikom (54%)
- ALI:
- Hrvatski jezik (55%) **omiljeniji** od obiteljskoga (18%)
- Strani jezik (njemački, engleski) jednako omiljen kao obiteljski

Prilike RPOO-a

- pomoći djeci da izgrade pozitivnu sliku o sebi (posebice s obzirom na jezični identitet)
- omogućiti djeci da razviju višejezični identitet (*govornik sam dva jezika, osjećam se dobro kad se služim s oba*)

Jezik kao medij socijalizacije

- društvene veze uspostavljamo jezikom
- nemogućnost komunikacije – nemogućnost uspostavljanja društvenih odnosa
- jezik je način uspostavljanja društvenoga identiteta – (skupina kojoj pripadamo)
- važnost za kasnije razine obrazovanja:
 - društvena prihvaćenost inojezične djece – dojam o jeziku (i o sebi)
 - na usvajanje drugoga jezika utječe
 - stav prema materinskome jeziku i vlastitoj kulturi
 - stav prema inome jeziku

Primjer 2

“Bio sam rođen u Rusiji i živio sam tamo do 11 godine, a poslije je počelo nešto strašno: po ljeti smo putovali u Hrvatsku autom, moja mama, tata, moj brat, sestra i ja. Šest dana smo putovali. Kad smo svi došli u Hrvatsku, ja sam odlazio u wc svakih pet minuta. Sad sam razumio da je to bio stress. Sve vrijeme sam mislio da to je samo neki strašan san, ali nikada nije završavao. Vrijeme je išlo, ljeto se završilo, a ja sam išao u talijansku školu. Pao sam razred zbog toga što nisam znao jezik. Opet sam bio u 4 razredu. Našao sam prijatelje, ali sve jedno nisam vjerovao da to je sve istina. Dolazile su kod mene učiteljice iz talijanskog ili iz hrvatskog. Imao sam dobre ocijene: petice i četvorke. Zezali su me neki dječaci iz trećeg i drugog razreda, ponekad sam ih i tukao kad bi mi se rugali. Ovu prvu godinu u Hrvatskoj sam preživio. Puno sam sanjao o Rusiju. (...) I zadnje što ću reći da i sad ne razumijem kako se to dogodilo da smo preselili i ne znam kad će Hrvatska postati pravi dom...”

Prilike RPOO-a

- pomoći djeci da izgrade pozitivnu sliku o sebi (posebice s obzirom na jezični identitet)
- omogućiti djeci da razviju višejezični identitet (*govornik sam dva jezika, osjećam se dobro kad se služim s oba*)
- pomoći djeci da se socijaliziraju bez obzira na razinu (ne)poznavanja hrvatskoga jezika
- omogućiti djeci da nauče hrvatski jezik kako bi se mogla razvijati društvene odnose u školi

Jezik kao medij učenja

- Jezik – temelj obrazovanja jer se znanje jezikom stječe, prenosi i procjenjuje (Beacco et al 2010, Di Cerbo et al 2014)
- Svijet oko sebe spoznajemo jezikom i o njemu razmišljamo pomoću jezika
- Jezik služi za prijenos znanja kao operacionalizacija znanja ili popularizacija znanja
- O tome koliko netko zna procjenjujemo služeći se jezikom
- Pisani jezik služi za očuvanje i prijenos informacija i znanja → verbalna prezentacija znanja
- Ovladati jezikom koji omogućuje učenje

- Jezik – ključan preduvjet za postizanje ravnopravnosti, kvalitete obrazovanja i obrazovnog uspjeha (CM/REC 2014)
 - opći jezik koji omogućuje učenje (apstraktni pojmovi, složeni koncepti)
 - termini, funkcionalni stil određenoga područja (nastavnoga predmeta)
- Poznavanje jezika školovanja posebno je važno za učenike u nepovoljnom položaju

Primjer 3

Učenik govornik mađarskoga J1

Dejca su životinije slikali.

Vlatko je slilao klokan.

Vlatkovo slika je bila i moka.

Klokan je preplva okejan.

Klokan je žašto moka Vlatko je čašu vod prvni.

deca su bila sretni.

- Učenik iz Sirije - 2. razred

jasam raif. jasam iz sirija. jasam u hrvatska sada. zivi s mama tata i sestra. volim hrvatska i je jako ljepo. idem u skola, je teško ali profesor su dobro. volim puno matematika muzika i sporta. nevolim uciti ali moraš. ja ostati u hrvatska i studirati i moram znam dobro hrvatska.

- Preporuke Vijeća Europe

- osigurati jednake mogućnosti svim učenicima kada je riječ o ovladavanju jezikom školovanja
- ovladanost jezikom školovanja je važna jer osigurava kognitivni razvoj i stjecanje znanja
- potrebno je posebno poticati skupine djece u nepovoljnom obrazovnom položaju
- osnaživanje učeničkoga individualnoga i društvenoga identiteta

Primjer 4

- Istraživanje romske populacije govornika albanskoga jezika iz Rijeke (Cvikić i Bošnjak 2009)
- Ispitanici procjenjuju da oba jezika općenito dobro znaju
- Nitko ne smatra da obiteljski jezik općenito loše zna
- Ispitanici smatraju
 - da podjednako dobro razumiju oba jezika
 - da bolje govore obiteljski jezik
 - da bolje pišu hrvatski jezik
 - da bolje znaju gramatiku obiteljskoga jezika

Prilike RPOO-a

- pomoći djeci da izgrade pozitivnu sliku o sebi (posebice s obzirom na jezični identitet)
- omogućiti djeci da razviju višejezični identitet (*govornik sam dva jezika, osjećam se dobro kad se služim s oba*)
- pomoći djeci da se socijaliziraju bez obzira na razinu (ne)poznavanja hrvatskoga jezika
- omogućiti djeci da nauče hrvatski jezik kako bi se mogla razvijati društvene odnose u školi
- pomoći djeci da ovladaju hrvatskim jezikom na razini koja omogućuje učenje

Prilike RPOO-a

omogućiti djeci da postanu višejezična

očuvati materinski jezik + naučiti hrvatski jezik

prilike RPOO-a

omogućiti djeci da postanu višejezična

očuvati materinski jezik + naučiti hrvatski jezik

izazov za RPOO-a

Zašto je važno očuvati i učiti materinski jezik?

- Moguće slabljenje veze između jezika i identiteta kod učenika koji ne uče materinski jezik (Byram 2006)
 - Jačanje osobnoga identiteta
 - Jačanje društvenoga identiteta
 - Bolje poznavanje vlastite kulture

Zašto je važno očuvati i učiti materinski jezik?

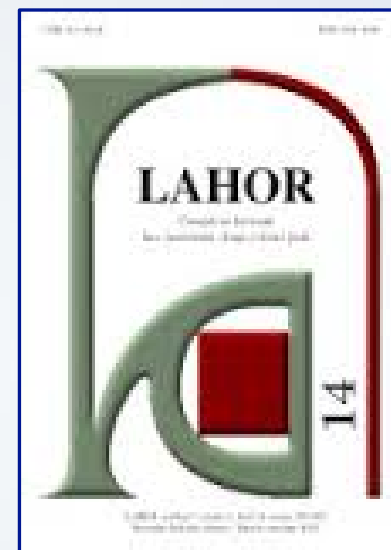
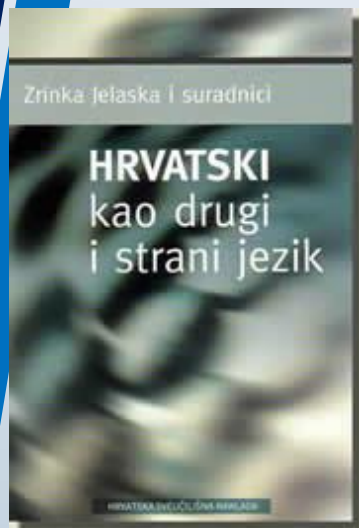
- Učenje materinskoga jezika
 - ima pozitivan utjecaj na usvajanje znanja (kognitivni aspekt obrazovanja)
 - razvija komunikacijske sposobnosti
 - razvija metajezičnu osviještenost
 - pozitivno utječe na razvoj pismenosti
 - pozitivno utječe na ovladavanje drugim jezicima
 - pozitivno utječe na razvoj pismenosti

Kako omogućiti djeci da nauče hrvatski jezik?

- Iskoristiti sve prednosti ovladavanja jezikom u mlađoj dobi
 - jezik se uči kroz komunikaciju i za komunikaciju
 - komunikacija – temeljna svrha jezika
 - sponatno učenje, učenje kroz igru, smisleno učenje (jezik je dio svakodnevnih aktivnosti), kontekstualizirano učenje
 - jezični obrasci usvajaju se s njihovim funkcijama (ne “razdvaja” se leksik od gramatike)
 - integrirani pristup – preslikava uporabu jezika u stvarnome životu
 - dobar jezični i govorni uzor – mogućnost ovladavanja fonološkom razinom
 - izloženost jeziku (svakodnevna komunikacija, slikovnice, priče, pjesme, brojalice...)
 - različiti jezični i govorni modeli
 - aktivnosti koje omogućuju visok stupanj repetitivnosti i učenja po modelu
 - sloboda izražavanja, ”neopterećenost” pogreškama – pogreške služe učenju
 - trenutačna povratna informacija

-
- Kako pomoći odgojiteljima u radu s inojezičnom djecom?

Pomoć odgojiteljima

Pomoć odgojiteljima

- Rezultati projekta usmjerenih k predškolskoj i ranoj školskoj dobi
 - Erasmus+ project *Development of Literacy and Language Learning for Disadvantaged Young Learners*
<https://project-deal.eu>
 - Erasmus + project *AVIOR-Multilingual Material for children with a migrant background in Europe*
<https://avior.risbo.org/croatian-bayash/>

Pomoć odgojiteljima

Poslijediplomski specijalistički studij

Obrazovni pristup hrvatskom kao inom jeziku u ranom odgoju i obveznom obrazovanju

- Trajanje: 2 godine, 120 ECTS-a
- Jedinstven studijski program u Republici Hrvatskoj
- Namijenjen svima koji rade s djecom i učenicima kojima hrvatski nije J1
- Akademski naziv koji se stječe: Sveučilišni specijalist za obrazovanje o hrvatskom kao inom jeziku

Studijski program

- Interdisciplinarnost programa, tri skupine kolegija:
 - Teme iz šireg područja obrazovanja (*Teorija kurikula, Multimedijaska didaktika i nastava na daljinu, Socijalnopedagoški aspekti obrazovanja...*)
 - Uži specijalizirani sadržaji o ovladavanju i poučavanju inoga jezika (*Rano učenje stranoga jezika, Čitanje na materinskom i inom jeziku...*)
 - Kolegiji o hrvatskome jeziku (*Metodika hrvatskoga kao inoga jezika, Hrvatska jezična baština, Aktualna pitanja jezične norme...*)
- Naglasak na interakciji različitih obrazovnih područja (npr. dramska pedagogija, uloga književnosti u učenju jezika, mediji u posredovanju jezika i kulture...)
- **Cjeloviti pristupu ovladavanju jezikom i njegovu poučavanju**
- Raspisan Natječaj za upis u studijski program
- Više obavijesti na www.ufzg.hr

Hvala!

lidija.cvikic@ufzg.hr